

Nader onderzoek Wet natuurbescherming

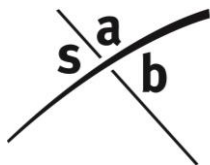
Bussum, Spiegelhofje

Heisteeg

Datum: 27 oktober 2017

Projectnummer: 160195

SAB
Postbus 479
6800 AL Arnhem
tel: 026 - 357 69 11
fax: 026 - 357 66 11

Auteur: V. Hommersen
Tweede lezer: R. van Gestel
Project: Bussum, Spiegelhofje
Projectnummer: 160195

INHOUD

1	Inleiding	3
1.1	Aanleiding	3
1.1	Plangebied	3
2	Wettelijk kader vleermuizen	6
2.1	Zorgplicht en verboden	6
2.2	Vrijstelling en ontheffing	6
2.3	Kennisdocument vleermuizen	8
2.4	Gedragscode	8
3	Ecologie van vleermuizen	10
4	Onderzoekmethodiek	12
4.1	Methode	12
4.2	Onderzoeksomstandigheden	13
5	Resultaten	14
5.1	Kraamverblijfonderzoek	14
5.2	Paarverblijfonderzoek	15
6	Conclusie en advies	19
6.1	Ontheffing Wet natuurbescherming nodig?	19
6.2	Ontheffing aanvragen	19
6.3	Mitigerende maatregelen	19
6.4	Broedperiode en zorgplicht	20
6.5	Vervolgstappen	21

Bijlage 1: geraadpleegde literatuur

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Op de percelen Iepenlaan 4a en Herenstraat 77 bevinden zich een tweetal bedrijfsloodsen. Men is voornemens om de aanwezige loodsen ter plaatse te slopen, het terrein op te knappen en in te richten met acht grondgebonden woningen. Op basis van het vigerende bestemmingsplan is onderhavige ontwikkeling niet mogelijk. Daarom dient er een herziening van het bestemmingsplan plaats te vinden, waarbij de bedrijfsbestemming wordt omgezet naar een woonbestemming.

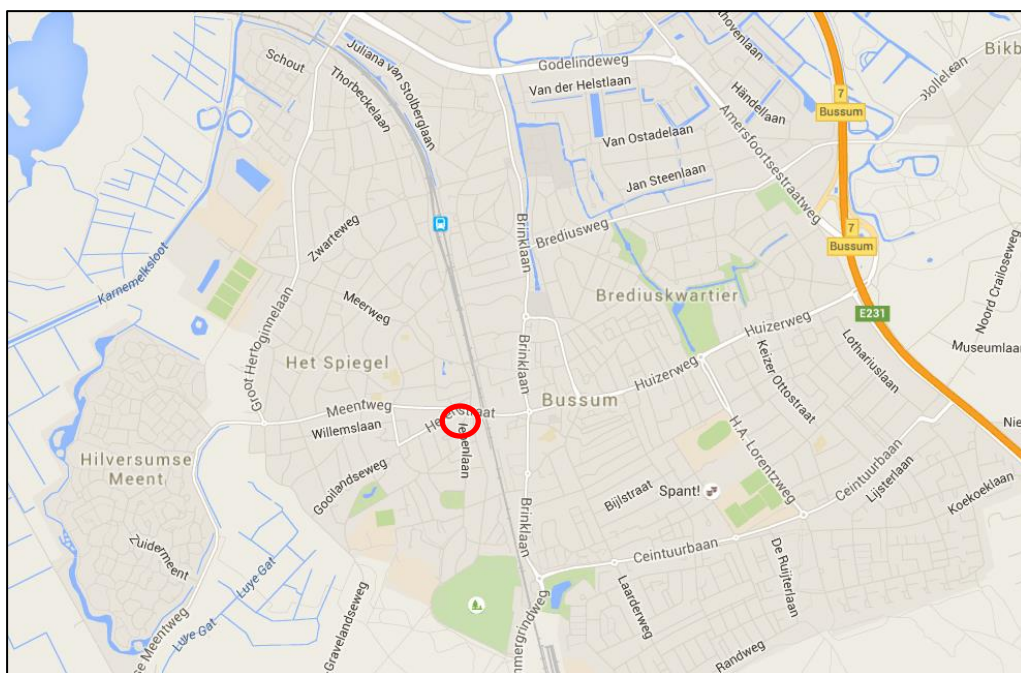
Uit de herziening van het bestemmingsplan moet blijken dat met de geplande ruimtelijke ontwikkeling geen sprake is van het overtreden van de nu geldende natuurwet- en regelgeving. Dit moet zijn onderbouwd door middel van ecologisch onderzoek. Derhalve heeft SAB reeds een quick scan natuur (2016) uitgevoerd. Hieruit bleek dat op voorhand de aanwezigheid van gebouwbewonende vleermuissoorten niet kan worden uitgesloten. Voorliggende rapportage zet de bevindingen uiteen van het uitgevoerde nader onderzoek.

1.1 Plangebied

1.1.1 Huidige situatie

Het plangebied ligt in de kern van Bussum (gemeente Gooise meren, Provincie Noord-Holland). Bussum ligt in het Gooi, een streek die zich kenmerkt door de vele overgangen van hoger naar lager gelegen gebied. De streek bezit een hoge zandrug, de licht heuvelachtige noordelijke uitloper van de Utrechtse Heuvelrug. Dit gedeelte is kenmerkend door de bossen en de zandige bodem. Het Gooi biedt een grote variatie aan landschapstypen met wateren aan de randen, gevoed door kwelwater van de hoge zandrug. Kenmerkend zijn de loof-, naald- en gemengde bossen, heide, grasland met zanderijsloten, landgoederen en restanten van engen en meenten. Natuurgebieden in de omgeving van Bussum zijn onder andere het Gooimeer, het Naardermeer en het Goois Natuurreservaat.

Het plangebied maakt onderdeel uit van dorpsgebied Het Spiegel. Het dorpsgebied ligt direct ten westen van het spoor. Een groot deel van dit deelgebied kenmerkt zich door de hoge dichtheid van relatief smalle straten en het kleinschalige bebouwingspatroon. De voornaamste functie rondom het plangebied is woningbouw met op enkele plekken wat kleinschalige detailhandel. Het plangebied omvat de gronden aan/achter Herenstraat 77 en Iepenlaan 4a. Op het binnenterrein van deze percelen staan een tweetal loodsen met een gezamenlijke oppervlakte van circa 1.128 m². De loodsen hebben een plat dak. In de oostelijke bedrijfsloods zijn open stootvoegen en kieren onder de dakrand aangetroffen. Binnen de grenzen van het plangebied zijn geen groenstructuren (zoals bomen) aanwezig, maar het plangebied grenst wel aan tuinen van derden. Het plangebied wordt aan alle kanten begrensd door bebouwing van de Herenstraat, Iepenlaan en Beerensteinerhof. Ten zuiden van het plangebied staat een kerk. Navolgende afbeeldingen geven de globale ligging van het plangebied weer.

Topografische kaart met de globale ligging van het plangebied (rood omkaderd). Bron: Google Maps. Bewerking: SAB.

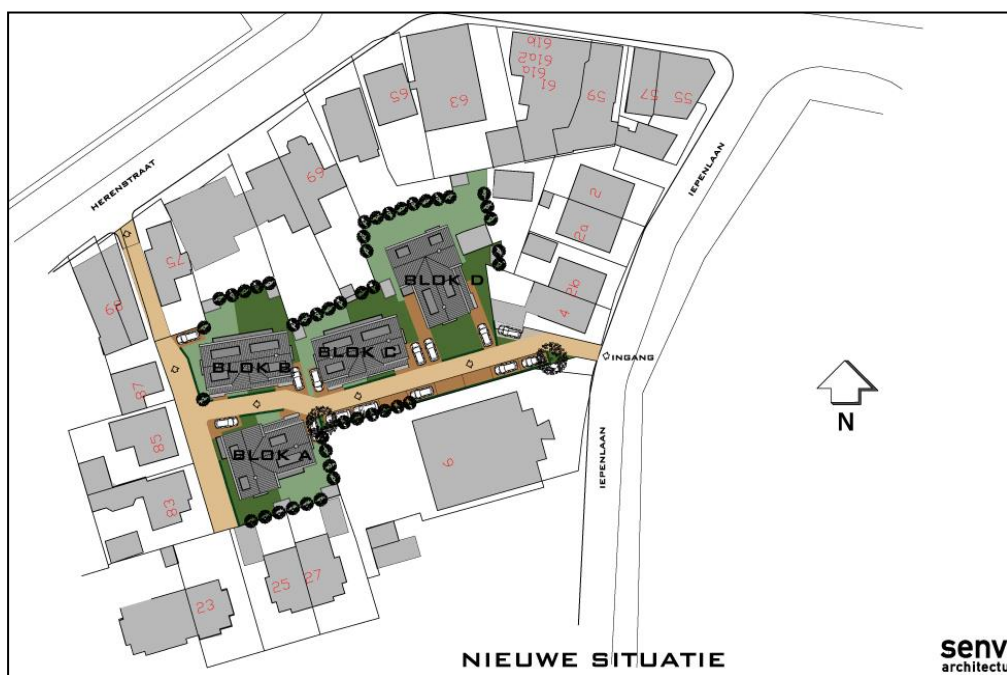

Luchtfoto met de globale ligging van het plangebied (rood gearceerd). Bron: Google Maps. Bewerking: SAB.

1.1.2 Toekomstige situatie

In de toekomstige situatie worden de loodsen gesloopt om ruimte te maken voor de bouw van acht grondgebonden woningen. De woningen worden ontsloten via een

nieuw aan te leggen eenrichtingsweg, lopend vanaf de Iepenlaan richting de Herenstraat. Navolgende afbeelding geeft een impressie van het plangebied in de nieuwe situatie.

Impressie van het plangebied in de nieuwe situatie. Bron: Senvd architecture.

2 Wettelijk kader vleermuizen

2.1 Zorgplicht en verboden

Op basis van artikel 1.11 van de Wet natuurbescherming geldt voor al de in het wild levende diersoorten in Nederland altijd de zorgplicht. Iedereen dient voldoende zorg in acht te nemen voor deze soorten en hun directe leefomgeving. Dit houdt onder meer in dat men negatieve gevolgen voor aanwezige soorten zoveel mogelijk beperkt door het nemen van alle maatregelen die redelijkerwijs kunnen worden verwacht.

Naast de zorgplicht, is voor vleermuizen in de Wet natuurbescherming een aanvullend beschermingsregime opgenomen. Vleermuizen zijn opgenomen in de Europese Habitatrictlijn, van dier- en plantensoorten van communautair belang die strikt moeten worden beschermd. De bescherming van vleermuizen is uitgewerkt in artikelen 3.5 tot 3.9 van de Wet natuurbescherming. Conform artikel 3.5 is het verboden:

- vleermuizen opzettelijk te doden of te vangen (lid 1);
- vleermuizen opzettelijk te verstoren (lid 2);
- voortplantings- of rustplaatsen van vleermuizen te beschadigen of te vernielen (lid 3).

Bij bovenstaande verboden om vleermuizen te doden, te vangen of te verstoren is sprake van een opzet vereiste. In de wet wordt bij deze opzet uitgegaan van 'voorwaardelijke opzet'. Bij voorwaardelijke opzet is men zich bij het handelen bewust van de mogelijke negatieve consequenties, terwijl men de handeling toch uitvoert. Een voorbeeld van voorwaardelijke opzet, is iemand die een gebouw sloopt en daarbij per ongeluk een vleermuis die in de spouwmuur verblijft doodt. De persoon had niet de opzet deze vleermuis te doden. Maar omdat vleermuizen spouwmuren als verblijfplaats gebruiken, is er wel een aanzienlijke kans dat in een spouwmuur een vleermuis aanwezig is. Er kan daarom toch sprake zijn van het opzettelijk doden van een vleermuis; voorwaardelijke opzet.

De bescherming van de voortplantings- en rustplaatsen van artikel 3.5 lid 3, is gericht op het waarborgen van de *ecologische functionaliteit* van deze plaatsen, zo blijkt uit uitspraken van de Raad van State en toelichtende documentatie bij de Habitatrictlijn. Het waarborgen van dit ecologisch functioneren, leidt ertoe dat ook foerageergebied en vaste vliegroutes die essentieel zijn voor het functioneren van dergelijke verblijfplaatsen bescherming genieten. Een foerageergebied is van essentieel belang voor het functioneren van de verblijfplaats, wanneer er geen alternatieve foerageergebieden zijn om de eventuele aantasting ervan op te vangen. Een vliegroute is essentieel wanneer er geen goede alternatieve vliegroute is om vanuit de verblijfplaats het betreffende foerageergebied te bereiken dan wel dat er wel een alternatieve vliegroute is, maar het gebruik hiervan, vergeleken met de originele vliegroute, teveel energie kost (te ver omvliegen of te onbeschermt).

2.2 Vrijstelling en ontheffing

Wanneer een ruimtelijke ingreep rechtstreeks kan leiden tot een overtreding van de verbodsbepalingen, kan het project of handeling in strijd zijn met de Wet natuurbescherming.

scherming. Binnen de wet zijn er enkele mogelijkheden voor vrijstelling en ontheffing van de verboden. Conform artikel 3.8 lid 1 van de wet kunnen gedeputeerde staten een ontheffing verlenen van de bovenstaande verboden en conform artikel 3.8 lid 2 kunnen provinciale staten bij verordening een vrijstelling verlenen.

Momenteel is er nog geen provincie waar bij verordening een vrijstelling is vastgesteld voor de omgang met vleermuizen. Wel is het dus mogelijk bij gedeputeerde staten een ontheffing aan te vragen van de verboden.

Voor de verlening van de vrijstelling of ontheffing gelden een aantal strikte voorwaarden. De ontheffing of vrijstelling kan slechts worden verleend indien er

- i. geen andere bevredigende oplossing bestaat;
- ii. geen afbreuk wordt gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voorbestaan en;
- iii. aan de handeling een bepaald wettelijk belang ten grondslag ligt. Deze wettelijke belangen komen voort uit artikel 16 lid 1 van de Habitatrichtlijn en staan opgesomd in artikel 3.8 lid 5 van de wet. Het betreft de opgesomde belangen in het kader hieronder.

Wettelijke belangen zoals genoemd in de Habitatrichtlijn (artikel 16 lid 1) en in de Wet natuurbescherming (artikel 3.8 lid 5)

- in het belang van de bescherming van de wilde flora en fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
- ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendom;
- in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijk gunstige effecten;
- voor het onderzoek en onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten, of voor de daartoe benodigde kweek, met inbegrip van de kunstmatige vermeerdering van planten;
- ten einde het onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een beperkt, bij de ontheffing vastgesteld aantal van bepaalde dieren van de aangewezen soort te vangen of onder zicht te hebben.

Veel werkzaamheden worden niet uitgevoerd omwille van bovenstaande belangen. Hierdoor is ontheffing voor het overtreden van een verbodsbepaling bij die werkzaamheden enkel mogelijk, als er sprake is van een zeer geringe en slechts tijdelijke verstoring. Men dient dan de negatieve effecten van de werkzaamheden tot een minimum te beperken door vooraf aanvullende mitigerende maatregelen te treffen.

De vooraf te treffen maatregelen moeten van dien aard zijn dat de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen behouden blijft. Hierbij moet naast de verblijfplaats zelf ook gedacht worden aan geschikt gebied om te foerageren

en om deze foerageergebieden te kunnen bereiken vanuit de verblijfplaats (vliegroute).

Noodzakelijk is dat de getroffen mitigerende maatregelen de negatieve effecten te nietdoen. Daarnaast moet deze maatregelen zeker of met een hoge mate van zekerheid voldoende functioneren vóórdat het oorspronkelijke onderdeel van het leefgebied wordt aangetast. Hierbij dient ook voldoende invulling te worden gegeven aan de zorgplicht. Een basispakket aan mitigerende maatregelen is beschreven in kennisdocumenten van BLJ12.

2.3 Kennisdocument vleermuizen

Voor de bedreigde plant- en diersoorten waarvoor vaak een ontheffing wordt aangevraagd, zijn kennisdocumenten opgesteld. Deze kennisdocumenten bevatten een aantal kenmerkende ecologische aspecten van de betrokken soort, evenals een set basis- of standaardmaatregelen, die een initiatiefnemer die een ruimtelijke ingreep overweegt waarbij een beschermde soort is betrokken, kan of moet nemen. Van deze maatregelen staat grotendeels vast dat ze effectief zijn, maar waar dit nog niet onomwonden is vastgesteld, wordt dit vermeld. Afwijkingen van die basisset maatregelen zijn alleen toegestaan als de lokale situatie of populatie dat vereist. Dan zijn er dus maatwerkmaatregelen noodzakelijk.

De lokale situatie en het effect van de ruimtelijke ingreep op de betrokken beschermde plant- of diersoort zal altijd door een deskundige moeten worden beoordeeld om te zien of met de genoemde algemene maatregelen overtreding van de wet kan worden voorkomen. Als er, ondanks het treffen van de in de kennisdocumenten genoemde maatregelen, mogelijk toch verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming worden overtreden dan blijft een ontheffing nodig en moet er een ontheffingsaanvraag worden ingediend bij de betreffende provincie.

Kortom: het kennisdocument geeft de basismaatregelen waarmee in reguliere/normale gevallen een overtreding van de verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming kan worden voorkomen dan wel negatieve effecten kunnen worden verminderd. Ook zijn maatregelen genoemd zodat de werkzaamheden slechts zullen leiden tot tijdelijke verstoring. Indien met of zonder mitigerende maatregelen sprake is van tijdelijke verstoring of indien sprake is van een uitzonderlijke geval moet een ontheffing ex artikel 3.8 Wet natuurbescherming worden aangevraagd bij de Gedeputeerde Staten van de provincie.

2.4 Gedragscode

Voor de omgang met de verbodsbepalingen die werden beschreven in paragraaf 2.1 kan, naast het gebruik van een ontheffing of vrijstelling, ook gebruik gemaakt worden van een gedragscode. Conform artikel 3.31 van de wet, zijn de verboden namelijk niet van toepassing op handelingen die men uitvoert in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling of bestendig beheer en onderhoud, wanneer men die handelingen uitvoert conform een goedgekeurde gedragscode. Wel gelden hierbij voor de handelingen die in de gedragscode worden beschreven de volgende voorwaarden:

- de handelingen die worden verricht dienen één van de belangen van artikel 3.8 lid 5. Deze handelingen staan opgesomd in het kader hierboven.
- er vindt geen benutting of economische gewin plaats.
- er wordt ten aanzien van vleermuizen zorgvuldig gehandeld. Dit zorgvuldig handelen houdt in:
 - er worden slechts handelingen verricht waarvan geen wezenlijke invloed uitgaat op vleermuizen;
 - in geval de handelingen wel invloed hebben op vleermuizen wordt in redelijkheid alles verricht of gelaten om te voorkomen dat vleermuizen worden gedood en dat rust- en voorplantingsplaatsen worden beschadigd of vernield.

3 Ecologie van vleermuizen

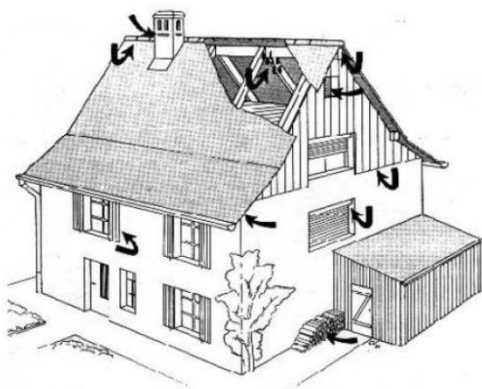
Elke vleermuissoort heeft een eigen specifiek scala aan eisen waaraan een leefgebied moet voldoen, om zich succesvol te kunnen handhaven. De verblijfplaatsen, vliegrou-tes en foerageergebieden nemen hierin een centrale plaats in. Deze worden hieronder besproken.

3.1.1 Verblijfplaats

Net als alle zoogdieren zoeken ook vleermuizen een beschermde ruimte op om te slapen, hun jongen te baren en groot te brengen. Dit is de zogenaamde vaste rust- en verblijfplaats. Vleermuizen bezitten door het jaar heen een groot scala aan verschillende soorten verblijfplaatsen om in bovengenoemde behoefte te voorzien. Er wordt voor deze diergroep in het algemeen onderscheid gemaakt tussen kraamverblijfplaatsen, zomerverblijfplaatsen, paarverblijfplaatsen en winterverblijfplaatsen. In de kraamverblijfplaats worden de jongen (één per vrouwtje) gebaard en gezoogd. In dergelijke verblijfplaatsen scholen meerdere vrouwtjes (met jongen) bij elkaar. De omvang van een dergelijke kolonie verschilt per locatie en per soort. Van de gewone dwergvleermuis is bijvoorbeeld bekend dat zij groepen vormt van circa 50 tot 120 individuen. Bij de laatvlieger zijn deze groepen geregeld kleiner: 10 tot 50 vrouwtjes.

In zomerverblijfplaatsen bevinden zich de volwassen mannetjes en vrouwtjes die zich niet voortplanten. Hier zijn altijd maar enkele vleermuizen aanwezig. In de paarverblijfplaatsen vindt de paring plaats. Mannetjes bezetten dan een verblijfplaats met daaromheen zijn territorium en proberen vrouwtjes hiernaartoe te lokken om te paren. In de winterverblijfplaats overwinteren de vleermuizen. Gewone dwergvleermuizen kunnen zowel in kleine als in grote groepen overwinteren. De watervleermuis overwintert weer in grotten of bunkers en andere soorten trekken weg uit Nederland naar warmere oorden.

Zowel de gewone dwergvleermuis als de laatvlieger hebben hun verblijfplaatsen in gebouwen. De ruige dwergvleermuis kan van zowel boomholten als gebouwen gebruik maken. De rosse vleermuis en watervleermuis zijn echter boombewonende soorten. Onderstaande afbeelding toont de mogelijke verblijfplaatsen van vleermuizen rondom gebouwen.

Waar zitten vleermuizen in gebouwen:

- In de spouwmuur achter een spouwgat, rooster of ventilatievoeg (= verticale spleet in metselwerk)
- Op de kopgevel waar de dakpannen over de rand steken
- Achter de dakrand via een kier aan de onderzijde
- Onder het dak, tussen dak en dakbeschot
- Onder de dakpannen via een scheefliggende dakpan
- Achter gevelbeplating of -betimmering via een kier
- Achter een reclamebord tegen de gevel
- Achter een loszittende loodslab, bijvoorbeeld bij de schoorsteen of dakkapel
- In een schoorsteen achter een kier of rooster
- Achter luiken
- Achter of tussen de buitenzonwering
- In de balkonvloer (bij flats)

Verblijfplaatsen van vleermuizen in en om het huis.

Vleermuizen leven door het jaar heen in een netwerk van verschillende verblijfplaatsen, maar ook in een netwerk van verschillende verblijfplaatsen tijdens hetzelfde seizoen. Afhankelijk van soort en situatie is er sprake van een hoofdverblijfplaats met satellietverblijfplaatsen of van meer gelijkwaardige verblijfplaatsen. Zelfs kraamverblijfplaatsen kunnen van de ene op de andere dag verlaten zijn, waarbij de vrouwtjes hun jongen hangend aan de buik met zich meedragen. Tussen winterverblijfplaatsen wordt minder gewisseld. Bij de gewone dwergvleermuis liggen alle verblijfplaatsen binnen een straal van 20 km bijeen. Bij grotere vleermuissoorten als de laatvlieger of de rosse vleermuis is dit gebied vele malen groter.

3.1.2 *Vliegroutes*

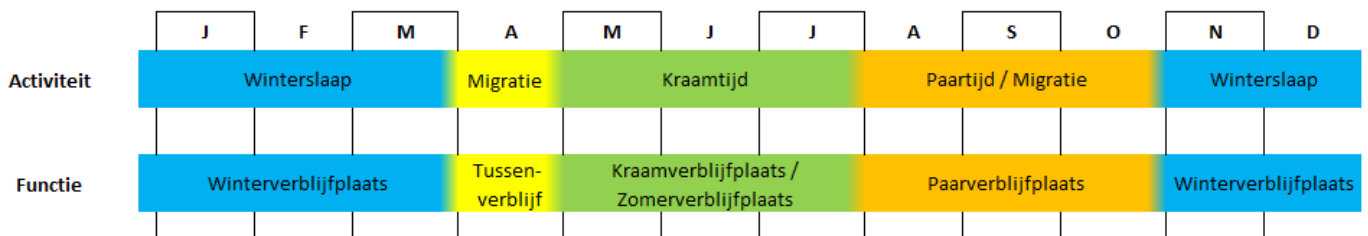
Vanuit hun verblijfplaatsen moeten de vleermuizen hun weg kunnen vinden op zoek naar voedsel. Met behulp van hun sonar moeten ze wegwijs worden in de omgeving tussen verblijfplaats en foerageergebied. Vleermuizen gebruiken hiervoor vaak een vaste route naar het foerageergebied. Lijnvormige elementen als een bomenrij of watergang met opgaande begroeiing zijn hierbij vaak belangrijk voor hun oriëntatie.

3.1.3 *Foerageergebied*

Voor het vinden van voedsel heeft elke vleermuissoort zich op enige wijze gespecialiseerd. Een overeenkomst is dat ze allen beschutting van wind zoeken. Enerzijds om energie te besparen, anderzijds vanwege de hoeveelheid insecten. De gewone dwergvleermuis foerageert bijvoorbeeld vooral in open ruimtes in bosachtig gebied of langs wind beschutte, lijnvormige elementen, zoals bomenrijen of watergangen. De laatvlieger foerageert ten opzichte van de gewone dwergvleermuis in dezelfde soort gebieden maar dan hoger in de lucht en zolang de wind het toe laat boven opener terrein. De watervleermuis foerageert meestal boven open water.

3.1.4 *Jaarcyclus vleermuizen*

Vleermuizen gebruiken dus een netwerk van deelleefgebieden met verschillende functies. De in Nederland meest voorkomende soorten volgen daarbij een duidelijke seizoenscyclus: beginnend bij winterslaap, achtereenvolgens migratie, kraamperiode, balts- of paartijd, trek en tenslotte weer winterslaap. zie onderstaand tijdschema.

Jaarcyclus van vleermuizen

4 Onderzoeksmethodiek

4.1 Methode

In de periode van 15 mei tot en met 30 september 2017 is het plangebied onderzocht op de aanwezigheid van verblijfplaatsen, vliegroutes en foerageergebied van vleermuizen. Gezien de omvang van het plangebied is het gebied geïnventariseerd met maximaal twee ecologen met kennis op het gebied van vleermuizen. De inventarisaties zijn uitgevoerd tussen zonsondergang en zonsopkomst.

Het onderzoek heeft plaatsgevonden volgens de richtlijnen zoals deze zijn verwoord in het Vleermuisprotocol 2017 (Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus et al. 2017). Bij het onderzoek zijn, waar noodzakelijk, tevens de kennisdocumenten van vleermuissoorten van BIJ12 (2017) geraadpleegd.

Vleermuisprotocol

Het vleermuisprotocol heeft tot doel het belang van de functies van gebieden voor soorten vleermuizen effectief en efficiënt vast te stellen voor de Wet natuurbescherming. Het is een hulpmiddel voor deskundige vleermuisonderzoekers en de beoordelaars van vleermuisonderzoek om te bepalen wat een juridisch redelijke onderzoeksinspanning is voor een specifieke locatie. Het protocol bundelt daartoe de bestaande kennis over onder meer de beste veldcondities, de perioden voor onderzoek, het aantal en de duur van veldbezoek.

Het protocol is opgesteld om het onderzoek voor de Wet natuurbescherming optimaal te laten verlopen. Wanneer het protocol in essentie is gevolgd, bestaat grote mate van juridische zekerheid dat voldaan is aan een wettelijke en maatschappelijk verantwoorde inspanning om na te gaan of soorten en functies van gebieden in het geding zijn. In het bijzonder wanneer de aanwezigheid van gebiedsfuncties of soorten wordt uitgesloten zou een onderzoek volgens het protocol als juridisch voldoende moeten worden aangemerkt.

Status van het protocol

Het protocol voor het inventariseren van vleermuizen is opgesteld door het Netwerk Groene Bureaus en de Zoogdiervereniging, in overleg met de Dienst Landelijk Gebied en de Gegevensautoriteit Natuur (GaN). In expertmeetings zijn in 2008 de voorschriften ontwikkeld en op basis van toepassing gedurende het seizoen in 2008, 2009, 2010, 2011 en 2012 geëvalueerd. De bij het onderzoek gehanteerde versie is uitgebracht in 2017. Dit is de meest recente versie van het protocol.

Volgens de GaN is het protocol gebaseerd op de meest recente wetenschappelijke inzichten, voldoet het aan de eisen die het bevoegd gezag stelt en biedt het eenduidigheid over het begrip “gedegen onderzoek” uit de Wet natuurbescherming. Het protocol wordt onder auspiciën van de Gegevensautoriteit Natuur aan de hand van opgedane ervaringen en nieuwe onderzoekskennis, bijvoorbeeld over het voorkomen van soorten, seizoensactiviteit of nieuw onderkende gebiedsfuncties, jaarlijks geëvalueerd en zo nodig geactualiseerd.

Het onderzoek naar de aanwezigheid van vleermuizen is uitgevoerd door middel van zichtwaarnemingen en onderzoek met batdetectors (Pettersson, type D240X en Batlogger M). Een batdetector is een apparaat dat de onhoorbare ultrasone geluiden van vleermuizen opvangt en vertaalt in voor mensen hoorbare geluiden. Door interpretaties van ritme, klank en hoogte van het door het apparaat uitgezonden geluid kunnen de meeste soorten vleermuizen worden onderscheiden en op naam worden gebracht. Met behulp van deze detectoren kunnen opnames worden gemaakt die eventueel achteraf geanalyseerd kunnen worden met behulp van computerprogramma's. Met name voor de soorten van het geslacht *Myotis* is dit noodzakelijk om tot een zekere determinatie te komen.

Weergegevens zijn geraadpleegd via de websites van het KNMI, Weer.nl en Buienradar.nl.

4.2 Onderzoeksomstandigheden

Het onderzoek naar vleermuizen is sterk gebonden aan goede klimatologische omstandigheden. Bij te veel wind (>3 - 4 Bft), te lage temperaturen (< 10 °C) of te grote neerslag (waterdruppeldiameter >0,5 mm (motregen)) zijn sommige soorten niet aanwezig of verminderd actief waardoor de waarnemingen onvolledig tot onvoldoende kunnen zijn. In onderstaande tabel zijn de weeromstandigheden ten tijde van het veldonderzoek weergegeven.

Datum	Zon op / onder	Tijd (start)	Tijd (eind)	Temperatuur (°C)	Wind (Bft)	Neerslag	Onderzoeks- omstandigheden
23-05-2017	21:41 uur	21:40 uur	23:20 uur	19	1	Geen	Goed
22-06-2017	05:18 uur	03:20 uur	05:15 uur	20	1	Geen	Goed
22-08-2017	20:50 uur	22:00 uur	23:30 uur	17	1	Geen	Goed
13-09-2017	20:00 uur	22:15 uur	00:15 uur	13	3-4	Lichte motregen	Voldoende

Uit voorgaande tabel blijkt dat bij de vier veldbezoeken niet altijd de in het vleermuisprotocol vermelde twee uur is onderzocht. Echter, in de 'aanwijzingen voor gebruik' van het betreffende protocol is aangegeven dat de waarnemingen voor een gebiedsfunctie beëindigd kunnen worden wanneer de aanwezigheid van alle potentieel voorkomende soorten en functies is vastgesteld, ongeacht de voorgeschreven waarnemingsduur in de protocollen. Tijdens deze uitgevoerde veldbezoeken was hiervan sprake, waardoor ze eerder konden worden afgerond.

Uit bovenstaande tabel blijkt eveneens dat het tijdens het veldbezoek van 13 augustus lichte motregen is gevallen gedurende het veldbezoek. Echter, aangezien deze motregen maar van korte duur was en de vleermuizen direct voor en na de bui nog steeds dezelfde activiteit vertoonden, kan gesteld worden dat de weersomstandigheden voldoende waren om het veldbezoek voort te zetten.

5 Resultaten

5.1 Kraamverblijfonderzoek

23 mei 2017

De eerste vleermuis werd tijdens het veldbezoek van 23 mei 2017 waargenomen om 22:04 uur en betrof een langsvliegende gewone dwergvleermuis op de lepenlaan ten oosten van de bebouwing. Gedurende het veldbezoek werd op de lepenlaan nog tweemaal een langsvliegende gewone dwergvleermuis en tevens één langsvliegende ruige dwergvleermuis waargenomen. Ook ten noorden van het plangebied werden twee vleermuizen op doortocht waargenomen. Dit betrof één laatvlieger, die om 22:13 uur vanuit westelijke richting naar het oosten vloog en één gewone dwergvleermuis die van noord naar zuid vloog.

Tijdens het veldbezoek werd op verschillende plekken door vleermuizen gefoeraageerd. Twee gewone dwergvleermuizen foerageerden in de tuinen ten noorden van het plangebied, waarbij af en toe een sociale roep werd gehoord. Ook rond de boom naast de kerk, ten zuidoosten van het plangebied, werd door één gewone dwergvleermuis gefoerageerd. Tijdens dit veldbezoek zijn geen verblijfplaatsen vastgesteld of andere vleermuissoorten waargenomen dan de ruige dwergvleermuis, laatvlieger of gewone dwergvleermuis.

22 juni 2017

Tijdens het veldbezoek in de ochtend van 22 juni 2017 werd de eerste vleermuis waargenomen om 03:46 uur. Dit betrof een foeragerende gewone dwergvleermuis rond de boom ten zuidoosten van het plangebied. Ook in de tuinen ten noorden van het plangebied werd tijdens dit veldbezoek door één gewone dwergvleermuis gefoerageerd. Tussen 03:52 uur en 04:08 is daarnaast driemaal een rosse vleermuis op doortocht waargenomen. Deze vleermuizen vlogen hoog over het plangebied richting het zuiden en hadden geen relatie met het plangebied. Overige vleermuissoorten zijn niet waargenomen en verblijfplaatsen zijn niet vastgesteld.

Navolgende afbeelding visualiseert de waarnemingen van het kraamverblijfonderzoek.

5.2 Paarverblijfonderzoek

22 augustus 2017

De eerste vleermuis werd tijdens het veldbezoek van 22 augustus 2017 waargenomen om 22:15 uur en betrof een foeragerende gewone dwergvleermuis ten oosten van de bebouwing. Later op de avond werd ook ten zuiden van de bebouwing één foeragerende gewone dwergvleermuis waargenomen. Baltsroepen van vleermuizen zijn tijdens dit veldbezoek niet gehoord en verblijfplaatsen zijn niet vastgesteld.

13 september 2017

Tijdens het veldbezoek van 13 september 2017 werd gelijk bij aanvang een baltsroep van een ruige dwergvleermuis waargenomen in het zuiden van het plangebied, tussen het bedrijfsgebouw en de naastgelegen kerk. Gedurende het veldbezoek werd rond deze locatie nog verschillende keren een baltsroep van een ruige dwergvleermuis ge-

hoord. Ook werden baltsroepen gehoord ten westen van de kerk, die ten zuiden van het plangebied ligt. Eénmaal werd een baltsroep van een ruige dwergvleermuis waargenomen in de tuinen ten noorden van het plangebied. Gedurende het veldbezoek werd duidelijk hoe –globaal gezien- de territoriumgrenzen van de ruige dwergvleermuis moeten lopen (zie navolgende afbeelding). Het meest oostelijke bedrijfsgebouw in het plangebied maakt hierbij onderdeel uit van dit paarterritorium. Bij de aanwezigheid van een paarterritorium dient geconcludeerd te worden dat binnen dit paarterritorium een paarverblijfplaats aanwezig is. De precieze ligging hiervan is echter niet bekend, omdat het gehele veldbezoek de betreffende ruige dwergvleermuis niet vanuit zijn paarverblijfplaats is waargenomen. Daarom dient van de *worst case*-situatie te worden uitgegaan dat een paarverblijf aanwezig is in het oostelijke bedrijfsgebouw. Gedurende het veldbezoek werd er af en toe door een ruige dwergvleermuis gefoeraard rond de boom ten oosten van de kerk. Deze boom –die buiten de grenzen van het plangebied ligt- lijkt daardoor belangrijk voor het functioneren van het paarterritorium van de ruige dwergvleermuis.

Tijdens dit laatste veldbezoek werd op grotere afstand van het plangebied ook een baltsroep waargenomen van een gewone dwergvleermuis en van een ruige dwergvleermuis. Beide zijn waargenomen in de Herenstraat. Hieruit kan worden opgemaakt dat er in de omgeving nog een paarterritorium van een gewone en ruige dwergvleermuis aanwezig is. Het plangebied maakt echter geen onderdeel uit van de paarterritoria van deze vleermuizen.

Navolgende afbeelding visualiseert de waarnemingen van het paarverblijfonderzoek.

5.2.1 Aanwezigheid essentiële elementen

Voor vleermuizen zijn alle vormen van verblijfplaatsen essentiële elementen om de huidige staat van instandhouding niet aan te tasten. In het plangebied is één paarverblijfplaats van een ruige dwergvleermuis vastgesteld. Voor deze verblijfplaatsen geldt dat voor het goed functioneren van deze verblijfplaatsen ook voldoende groen in de vorm van bomen, struiken of open water aanwezig moet zijn. Vleermuizen moeten namelijk in de directe omgeving van de verblijfplaats ook foerageermogelijkheden hebben. Binnen de grenzen van het plangebied zijn echter geen foerageerplekken die van essentieel belang zijn voor het functioneren van de paarverblijfplaats van de ruige dwergvleermuis. Buiten het plangebied is wel essentieel foerageergebied aanwezig. Dit betreft de boom ten oosten van de kerk. Het plan heeft hier echter geen negatieve effecten op.

De paarverblijfplaats van de ruige dwergvleermuis kan ook dienst doen als solitaire winterverblijfplaats. Massawinterverblijfplaatsen zijn in het plangebied niet aanwezig. Dergelijke verblijfplaatsen zijn –zover nu bekend- aanwezig in grote, hoge gebouwen.

De bedrijfsloods voldoet hier niet aan. Tijdens de veldbezoeken is vastgesteld dat in het plangebied geen essentiële vliegroute van vleermuizen aanwezig is.

6 Conclusie en advies

6.1 Ontheffing Wet natuurbescherming nodig?

In het plangebied is onderzoek verricht naar de aanwezigheid van essentiële elementen van vleermuizen. Hierbij is zowel in als buiten het plangebied een essentieel element van vleermuizen vastgesteld. Dit betreft binnen het plangebied één paarverblijfplaatsen van een ruige dwergvleermuis. Buiten het plangebied betreft dit essentieel foerageergebied van een ruige dwergvleermuis.

Het plan heeft geen negatieve effecten op het foerageergebied van de ruige dwergvleermuis buiten het plangebied. Het aanvragen van een ontheffing is voor dit element dus niet noodzakelijk. Met de geplande werkzaamheden gaat echter wel de verblijfplaats van de ruige dwergvleermuis verloren. Ook is de kans aanwezig op het verwonden of doden van vleermuizen bij de werkzaamheden. In dat geval is sprake van overtreding van de Wet natuurbescherming. Om de werkzaamheden toch door te laten gaan is een ontheffing Wet natuurbescherming nodig in combinatie met het treffen van mitigerende maatregelen. Daarnaast dient te allen tijde rekening gehouden te worden met broedende vogels en de zorgplicht.

6.2 Ontheffing aanvragen

Het uitvoeren van ruimtelijke ingrepen waarbij beschermde soorten (zoals de ruige dwergvleermuis) worden verstoord is wettelijk gezien mogelijk als men in het bezit is van een ontheffing Wet natuurbescherming. Een dergelijke ontheffing dient voor dit project aangevraagd te worden bij de Regionale Uitvoeringsdienst Noord-Holland Noord (RUD).

Bij het indienen van een aanvraag ontheffing Wet natuurbescherming dient een projectplan te worden opgesteld. In dit plan wordt onder andere de verspreiding van de betreffende beschermde soort in het plangebied verwoord alsmede het (wettelijk) belang van de ingreep onderbouwd. Daarnaast dient een uitgebreide alternatievenafweging plaats te vinden over waarom de verstoring van vaste rust- en verblijfplaatsen niet is te voorkomen.

Een ontheffing Wet natuurbescherming kan enkel worden verleend als een volledig onderzoek is uitgevoerd. Ook wordt een ontheffing enkel verleend als voldoende mitigerende maatregelen worden getroffen om zoveel mogelijk schade aan de ruige dwergvleermuis te voorkomen. Daarnaast dient te allen tijde rekening gehouden te worden met alle broedende vogels en de zorgplicht.

6.3 Mitigerende maatregelen

6.3.1 *Ruige dwergvleermuis*

In het Kennisdocument Ruige dwergvleermuis (2017) is een basisset aan mitigerende maatregelen opgenomen. De maatregelen bestaan over het algemeen uit het tijdig

ophangen van vervangende verblijfplaatsen, het ongeschikt maken van de huidige verblijfplaatsen en het realiseren van permanente voorzieningen in de nieuwe situatie.

6.3.1.1 Tijdelijke maatregelen

Het kennisdocument stelt bepaalde eisen aan het realiseren van tijdelijke voorzieningen. De belangrijkste voor dit moment zijn:

- Voor elke verblijfplaats die verloren gaat dienen meerdere voorzieningen gerealiseerd te worden. Het aantal aan te brengen verblijfplaatsen is afhankelijk van de potenties van het gebied;
- Tijdelijke voorzieningen dienen binnen 100 (tot maximaal 200) meter van de oorspronkelijke verblijfplaats geplaatst te worden;
- Voorzieningen dienen minimaal 1 maand voor de start van de activiteiten aanwezig te zijn om de dieren te laten wennen aan deze voorzieningen. Deze maand maakt onderdeel uit van de actieve periode van de ruige dwergvleermuis (april tot en met oktober).

6.3.1.2 Permanente maatregelen

Met de sloop van de bebouwing gaat een verblijfplaats van de ruige dwergvleermuis verloren. Er zullen dan ook permanente maatregelen in of aan de nieuwbouw getroffen moeten worden om de functionaliteit van de verblijfplaatsen te behouden. Het aantal aan te brengen verblijfplaatsen is afhankelijk van de potenties van het gebied.

Er zijn verschillende mogelijkheden om permanente verblijfplaatsen in nieuwbouw te realiseren. Dit betreft onder andere voorzieningen in spouwmuren, verblijfplaatsen achter gevelbetimmering, boeiboorden of sierlijsten of verblijfplaatsen bij dakconstructies. De uiteindelijke keuze is afhankelijk van het ontwerp van de nieuwe situatie. Permanente voorzieningen zijn dus maatwerk.

6.3.1.3 Ongeschikt maken gebouw voorafgaand aan sloop

Het is belangrijk dat voor de start van de sloopwerkzaamheden ervoor gezorgd wordt dat geen vleermuizen meer in het gebouw aanwezig zijn. Door het gebouw ongeschikt te maken voor vleermuizen wordt dit bewerkstelligd. Het gebouw wordt dan grondig geïnspecteerd op aanwezigheid van vleermuizen en geschikte openingen. Vervolgens worden exclusion flaps geplaatst (waardoor de vleermuizen wel nog naar buiten kunnen, maar niet meer naar binnen), openingen afgesloten, of wordt materiaal verwijderd. Na het ongeschikt maken, vlak voorafgaand aan de sloop dient vervolgens een laatste inspectie plaats te vinden om vast te stellen dat geen vleermuizen meer in- en uitvliegen.

6.4 Broedperiode en zorgplicht

De zorgplicht van de Wet natuurbescherming is altijd van toepassing. Iedereen moet voldoende zorg in acht nemen voor alle in het wild levende dieren, planten en hun leefomgeving. Dit kan bijvoorbeeld door de werkzaamheden te verrichten buiten kwetsbare periodes (het voortplantings- en winterslaapseizoen). Ook kan er gefaseerd worden gewerkt om dieren de kans te geven om te vluchten.

Verder kunnen bij (de start van) werkzaamheden in de broedperiode, broedende vogels worden verstoord, of hun nesten worden aangetast. Als dit leidt tot aantasting van de gunstige staat van instandhouding van deze vogelsoort, is een dergelijk nest strikt beschermd volgens de Wet natuurbescherming. De broedperiode loopt globaal van half maart tot half augustus. Er is hiervoor geen vrijstelling te verkrijgen in het kader van de Wet natuurbescherming. Wij adviseren daarom om de werkzaamheden buiten de broedperiode te starten.

6.5 Vervolgstappen

- Aanvragen ontheffing Wet natuurbescherming voor de ruige dwergvleermuis;
- Tref tijdig voldoende mitigerende maatregelen;
- Houd rekening met broedende vogels;
- Houd rekening met de zorgplicht.

Bijlage 1: geraadpleegde literatuur

BIJ12, 2017. Kennisdocument Ruige dwergvleermuis *Pipistrellus nathusii*, versie 1.0, juli 2017. BIJ12, Utrecht.

BIJ12, 2017. Kennisdocument gewone dwergvleermuis dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus*, versie 1.0, juli 2017. BIJ12, Utrecht.

Dietz, C.; Nill, D.; Von Helversen, O.; Lina, P. 2011. Vleermuizen: alle soorten van Europa en Noordwest-Afrika : biologie, kenmerken, bedreigingen. Tirion Natuur, Utrecht.

SAB, 2016. Quick scan natuur, Bussum Spiegelhofje. SAB, Arnhem.

Vleermuisvakberaad, 2017. Vleermuisprotocol 2017, www.netwerkgroenebureaus.nl.

Websites:

www.bij12.nl

www.rijksoverheid.nl

www.wetten.nl

www.vleermuis.net

www.vleermuizenindestad.nl

www.zoogdiervereniging.nl